

ทุนทางสังคม Social Capital

เกษรศิริ อรุณชัยพร*

Gaysornsiri Arunchaiyaporn

บทคัดย่อ

เมื่อกล่าวถึงทุนทางสังคมนั้น โดยทั่วไปจะเป็นกล่าวถึงทุนทางสังคมใน 3 ประเด็น ได้แก่ คือ นิยาม แนวคิด และทฤษฎีอธิบายทุนทางสังคม และงานวิจัยเกี่ยวกับทุนทางสังคม ซึ่งในแต่ละประเด็นได้มีนักวิชาได้ให้ความหมายแนวคิด และทฤษฎีไว้อย่างหลากหลาย ทุนทางสังคม(social capital) คือ ปัจจัยเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายทางสังคมซึ่งมีความร่วมมือกันและไว้นื้อเชื่อใจกัน แต่นักวิชาการส่วนมากก็ยังไม่นิยาม “ทุนทางสังคม” ที่ใช้ร่วมกันเพราะยังไม่สามารถให้ความหมายของ “ทุนทางสังคม” ที่ชัดเจนตายตัวได้ ดังที่นักวิชาการตะวันตกส่วนมากเห็นว่าไม่มีคำนิยามของ “ทุนทางสังคม” ที่สามารถตกลงกันแน่นอน แต่ในการศึกษาวิจัยจะยึดหลักเกณฑ์และระดับการสอบสวน หรือใช้นิยามที่มีผู้ใช้ร่วมกันมากที่สุด ซึ่งเป็นนิยามที่เน้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการผลิต อย่างไรก็ตาม หากรวบรวมทัศนะของนักวิชาการต่างๆ เกี่ยวกับความหมายของ “ทุนทางสังคม” หรือ social capital

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม

Abstract

When it comes to the social capital, basically, it is the social capital on three issues, including the definition of the concept, theory of social capital, and the research on social capital. Each issue has a technical meaning to the concepts and various theories. Social capital is the economic factors and culture related to social networks with cooperation and trust. But many scholars still have no definition. "Social capital" shared, because there is no provided a definition of "Social capital" that is absolutely clear. The Western scholars mostly agree that there is no definition of "Social capital" that can be agreed. However, the research study will be based on the criteria and the investigation level, or the use of definition that most commonly used. This is the definition that focuses on social relationships that benefit the production, however, if there are collected the various scholars' viewpoints about the meaning of "Social capital".

Key words: Social Capital.

1. นิยาม “ทุนทางสังคม”

Dewey ในหนังสือชื่อ The School and Society ได้กล่าวถึง ทุนทางสังคม (social capital) ในฐานะที่สังคมมีบทบาทต่อประสบการณ์ของเด็ก ช่วยให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้¹

* อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

Jacobs เป็นคนแรกที่ได้ให้ความหมาย “ทุนทางสังคม” ไว้โดยนัยว่า หมายถึง มูลค่าของการทำงานเป็นเครือข่าย (networks) โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายเพื่อนบ้าน คุณค่าของทุนทางสังคมไม่สามารถจะมีทุนอย่างอื่นมาทดแทนได้ หากทุนทางสังคมหายไปไม่ว่าจากสาเหตุใด มูลค่าหรือผลประโยชน์ที่เคยได้รับก็จะหายไปด้วย²

Bourdieu ให้ความหมายว่า ทุนทางสังคม หมายถึง ทรัพยากรซึ่งมีศักยภาพทั้งหมดที่มีอยู่ซึ่งเชื่อมต่อเข้ากับความเป็นเจ้าของเครือข่ายที่เหนียวแน่นคงทนซึ่งมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์เชิงระบบสถาบันที่มีความร่วมมือกันหรือคุ้นเคยกันหรือไม่มากก็น้อย และ Bourdieu ยังได้อธิบายว่า ทุนทางสังคมเกิดขึ้นจากความผูกพันทางสังคมและอาจมีลักษณะเป็นรูปแบบที่เป็นสถาบัน³

Baker ให้ความหมายว่า ทุนทางสังคม เป็นทรัพยากรที่เกิดจากโครงสร้างสังคมที่มีรูปแบบเฉพาะ และมีการนำมาใช้เพื่อแสวงหาประโยชน์ให้แก่สมาชิกของสังคม โดยมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม⁴

Coleman อธิบายว่า ความหมายของทุนทางสังคมกำหนดจากหน้าที่ของมัน ซึ่งไม่ใช่มีเพียงประการเดียว แต่มีลักษณะร่วมกันสองประการ คือ โครงสร้างทางสังคม และสิ่งที่ช่วยให้สมาชิกของสังคมแต่ละคนได้รับความสะดวกสบายภายในโครงสร้างของสังคมนั้น⁵

Boxman อธิบายว่า ทุนทางสังคมกำหนดจากจำนวนของประชาชนที่คาดหวังว่าจะจัดการสนับสนุนและทรัพยากรซึ่งคนเหล่านั้นมีและพร้อมที่จะนำออกมาใช้⁶

Bourdieu and Wacquant ให้ความหมายว่า ทุนทางสังคม หมายถึง ทรัพยากรทั้งหมด ทั้งที่เป็นของจริงและเสมือนจริง ซึ่งเกิดกับปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจากการรวมตัวกันเป็นเจ้าของเครือข่ายที่ถาวรซึ่งอาจมีความสัมพันธ์เชิงสถาบันระหว่างสมาชิกของสังคมอยู่ด้วยไม่มากก็น้อย⁷

2. แนวคิดและทฤษฎีอธิบาย“ทุนทางสังคม”

ในการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทุนทางสังคม จะเห็นว่า มีความแตกต่างกันไปในแต่ละทัศนะของนักทฤษฎี อันเป็นผลมาจากการให้นิยามที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในนิยามต่างๆ จะมีองค์ประกอบที่เหมือนกันอยู่ 3 ส่วน คือ ความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ (สังคมวิทยาและวัฒนธรรม) เครือข่ายสังคม (โครงสร้างทางสังคม) และผลประโยชน์จากความสัมพันธ์และเครือข่ายทางสังคม ประเภทของทุนทางสังคม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทุนทางสังคม จึงมีมากมายแตกต่างกันไปตามนิยามที่นักวิชาการได้กำหนดใช้ ซึ่งจะได้รวบรวมนำมาเสนอในประเด็นต่างๆ ได้แก่ พัฒนาการของแนวคิดทุนทางสังคมความสำคัญของ ทุนทางสังคม การวัดทุนทางสังคม และการสร้างทุนทางสังคม ดังต่อไปนี้

¹ Dewey, John, *The School and Society*, (ILLINOIS : THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS. 1899).

² Jacobs, Jane, *The Death and Life of Great American Cities*, (Random House. 1961), p. 138.

³ Bourdieu, P., and L. P. D. Wacquant. *An Invitation to Reflexive sociology*, (Chicago: University of Chicago Press. 1992).

⁴ Baker, W. “Market Networks and Corporate Behaviour”, (American Journal of Sociology 1990), pp. 589 – 625.

⁵ Coleman, James S. “Social Capital in the Creation of Human Capital”, (The American Journal of Sociology 1988), 94: S95

⁶ Boxman, E. A. W, P. M De Grant, and H. D Flap, “The Impact of Social and Human Capital on the Income Attainment of Dutch Managers”, *Social Networks*. 1991, 13: 51 – 73

⁷ Bourdieu, P., and L. P. D. Wacquant. *An Invitation to Reflexive sociology*, (Chicago: University of Chicago Press. 1992).

1. พัฒนาการของแนวคิดทุนทางสังคม

Adam and Roncevic แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่มีประวัติความเป็นมาเชิงวิชาการอยู่มากมายมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 และ 19 ความคิดเห็นเหล่านั้นมาจากนักวิชาการต่างๆ เช่น Tocqueville, J.S. Mill, Toennies, Durkheim, Weber, Locke, Rousseau นอกจากนี้ Adam and Roncevic ยังได้เสนอว่าทุนทางสังคมเกี่ยวข้องกับแนวคิดประชาสังคมและความเชื่อมโยงทางสังคม ส่วน Watson and Papamarcos เสนอว่าแนวคิดทุนทางสังคมสืบเนื่องมาจากนักคิดที่สำคัญ เช่น Durkheim, Simmel, Marx และ Weber จากทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (social exchange theory) และทฤษฎีพันธะทางจิตวิทยา (psychological contract theory) ขณะที่แนวคิดของ Coleman (อ้างแล้ว) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากความเชื่อของ Portes and Landolt เห็นว่า จุดเริ่มต้นของแนวคิดทุนทางสังคมมาจากสังคมวิทยาตั้งเดิมในยุคศตวรรษที่ 19 ดังที่ Durkheim ได้กล่าวถึงชีวิตทางสังคมของมนุษย์ว่าเป็นวิถีที่ทำลายความเป็นส่วนตัว และแนวคิดของ Brewer (อ้างถึงใน Coleman) ที่ได้กำหนดลักษณะที่เชื่อมโยงกันระหว่างแนวคิดของอริสโตเติลและนักปรัชญากรีกอื่นๆ ในเรื่องเกี่ยวกับสังคมพลเมืองและทฤษฎีทุนทางสังคม⁸

นักวิชาการส่วนมากยอมรับว่า Hanifan เป็นผู้ที่ใช้คำว่าทุนทางสังคมเป็นคนแรก แม้ว่าจะมีผู้พบว่ามี Dewey ได้เคยใช้คำว่า social capital ไว้ในหนังสือของเขาตั้งแต่ปี ค.ศ.1899 แล้วก็ตาม แต่ Dewey ก็ไม่ได้ให้นิยามความหมายไว้ Hanifan ในฐานะที่เป็นนักปฏิรูปสังคม ได้ใช้คำว่า ทุนทางสังคมเพื่ออธิบายถึงค่าความนิยม การคบหา ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระดับกลุ่มบุคคลและครอบครัว นอกจากนี้ Woolcock and Narayan (อ้างแล้ว) ยังกล่าวถึงว่า Hanifan ได้ใช้คำว่า 'ทุน' เพื่อเน้นความสำคัญของโครงสร้างทางสังคมในเชิงธุรกิจและเศรษฐศาสตร์ที่มีต่อบุคคลทั้งสองได้ให้คำอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับงานของ Hanifan มากขึ้น ซึ่งระบุว่าคำที่ใช้ในการอธิบายความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของโรงเรียนสามารถอธิบายได้ว่าเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดในชีวิตประจำวันของผู้ประชาชน คือ ค่าความนิยม มิตรภาพ ความเห็นอกเห็นใจและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างปัจเจกบุคคลและครอบครัวซึ่งประกอบขึ้นเป็นหน่วยทางสังคม ความเห็นอกเห็นใจและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลและครอบครัวที่ก่อรูปขึ้นเป็นหน่วยของสังคม ถ้าบุคคลมาแต่ละคนมาคบหาติดต่อกับเพื่อนบ้านของเขาและพวกเขาอยู่กับเพื่อนบ้านอื่น ๆ ก็จะทำให้เกิดการสะสมของทุนทางสังคมซึ่งอาจจะช่วยตอบสนองความต้องการทางสังคมของเขาได้ทันที และอาจจะช่วยเพิ่มศักยภาพทางสังคมได้เพียงพอที่จะปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในชุมชนทั้งหมดได้⁹

จากพัฒนาการของแนวคิดทุนทางสังคม อาจสรุปได้ว่า ทุนทางสังคมเริ่มจากการที่มนุษย์ทำลายความเป็นส่วนตัว และก้าวเข้าสู่การรวมตัวกันเป็นสังคม เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ซึ่งการรวมตัวและเชื่อมโยงกันจะมีรูปแบบเป็นเครือข่าย อันจะช่วยให้สมาชิกของสังคมเกิดประโยชน์ร่วมกัน

3. ประโยชน์และความสำคัญของ ทุนทางสังคม

ความสำคัญของทุนทางสังคมเห็นได้ชัดจากงานวรรณกรรมที่นักวิชาการได้ศึกษาเชิงประจักษ์เพื่อให้เห็นความสำคัญของทุนทางสังคมอย่างกว้างขวางจากปรากฏการณ์ต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจสังคม (socioeconomic phenomena) ดังที่ Adam and Roncevic ได้เสนอไว้ว่า แม้จะมีปัญหาเกี่ยวกับนิยามของทุนทางสังคมเช่นเดียวกับการนำไปปฏิบัติแต่ทุนทางสังคมก็ได้ช่วยอำนวยความสะดวกในการสืบสวนเชิงประจักษ์ที่สำคัญมากและมีการอภิปรายเชิง

⁸ Adam, Frane. And Borut Roncevic, "Social Capital: Recent Debates and Research Trends", (Social Science Information. 2003), 42: 155-183.

⁹ Woolcock, Michael. and Narayan, Deepa, "Social Capital: Implications for Development Theory, Research, and Policy", World Bank Research Observer Vol. 15(2), 2000 December 1999.

ทฤษฎี ซึ่งได้มีการกระตุ้นให้มีการพิจารณาความสำคัญของความสัมพันธ์ของมนุษย์ใหม่ในรูปของเครือข่ายหรือรูปแบบองค์กร เพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตและความสำเร็จของการพัฒนา¹⁰

Fine, Jack and Jordan และ Montgomery เสนอว่า ผลประโยชน์จากการประยุกต์ทุนทางสังคมมีกว้างขวาง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของทุนทางสังคม ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ชี้ให้เห็นว่า ทุนทางสังคมมีประโยชน์และมีอิทธิพลทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

Aldridge, Halpern ได้เสนอว่า หลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชี้ถึงความสำคัญของทุนทางสังคมในด้านผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจและสังคมนั้นจำเป็นต้องมีการพิจารณาอย่างระมัดระวัง เพราะการประเมินผลกระทบในรูปของตัวแบบมักจะเกิดความคลุมเครือได้ เนื่องจากยังไม่มีเครื่องมือประเมินที่ดีพอ จึงทำให้การวัดผลประโยชน์จากทุนทางสังคมไม่ค่อยชัดเจนนัก ซึ่งมาจากเหตุ 2 ประการคือ แนวคิดทุนทางสังคมยังไม่ชัดเจน และความผิดพลาดจากการเลือกใช้เครื่องมือประเมิน¹¹

4. ประเภทของทุนทางสังคม

ทุนทางสังคมสามารถแบ่งออกเป็น 2 แนวคิด คือ แนวคิดหนึ่งแบ่งเป็น bridging capital และ bonding capital อีกแนวคิดหนึ่งแบ่งเป็น structural social capital และ cognitive social capital ซึ่งจะได้นำเอาแนวคิดเกี่ยวกับประเภทของทุนทางสังคมทั้งสองแบบมากล่าวพอสังเขป ดังต่อไปนี้

Aldridge, Halpern ได้แบ่งทุนทางสังคมออกเป็นสองชนิด ได้แก่ Bonding ซึ่งหมายถึง ทุนทางสังคมในแนวนอน(horizontal) ซึ่งทุกคนในสังคมจะมีความเท่าเทียมกัน ขณะที่ Bridging หมายถึง ทุนทางสังคมในแนวตั้ง ที่บุคคลซึ่งอยู่ต่างชนชั้นกัน¹² อยู่ร่วมกันในระหว่างชุมชนขณะที่ Narayan and Pritchett ได้อ้างถึงทุนทางสังคมประเภท bonding capital ในฐานะเป็นท้องถิ่นที่สามารถพบได้ในสังคมชนบทที่เป็นชุมชนเดียวกันหรืออยู่ติดกัน และทุนทางสังคมประเภท bridging capital ซึ่งขยายรวมไปถึงปัจเจกบุคคลและองค์กรที่อยู่ห่างไกล bridging capital จะมีระดับความไว้วางใจกันต่ำ ซึ่งตรงกันข้ามกับ bonding capital ที่มีระดับความไว้วางใจกันสูง¹³

Uphoff and Wijayaratra ได้แบ่งประเภททุนทางสังคมออกเป็นทุนทางสังคมเชิงโครงสร้าง (structural social capital) และทุนทางสังคมเชิงการรับรู้ (cognitive social capital) กล่าวคือ ทุนทางสังคมเชิงโครงสร้างเป็นปัจจัยที่ช่วยให้เกิดประโยชน์จากการทำงานร่วมกันโดยผ่านบทบาทและเครือข่ายทางสังคมที่มีการจัดตั้งโดยมีกฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติ และสิ่งที่มีอยู่เดิมเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน ส่วนทุนทางสังคมเชิงการรับรู้จะมีปทัสถาน คุณค่า ทศนคติ และความเชื่อในแนวทางเดียวกัน ซึ่งจะทำให้ประชาชนสามารถได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มกัน¹⁴

นอกจากนี้ การแบ่งประเภททุนทางสังคมดังกล่าวยังสามารถมองลงไปในรายละเอียดได้มากขึ้น เช่น ทุนทางสังคมนั้นมีพื้นฐานความผูกพันเข้มข้น (intensive and repeated) หรืออ่อนแอ (temporary and contingent) เป็น

¹⁰ Adam, Frane. And Borut Roncevic, "Social Capital: Recent Debates and Research Trends", (Social Science Information. 2003), 42: 155-183.

¹¹ Aldridge, Stephen, David Halpern, and Sarah Fitzpatrick, **Social Capital: A Discussion Paper**, (London, England: Performance and Innovation Unit, 2002).

¹² Aldridge, Stephen, David Halpern, and Sarah Fitzpatrick, **Social Capital: A Discussion Paper**, (London, England: Performance and Innovation Unit, 2002).

¹³ Narayan, D. and Pritchett, L. "Cents and Sociability: Household Income and Social Capital in Rural Tanzania", Economic Development and Cultural Change 47(4): 871-97

¹⁴ Uslaner, Eric M. "Volunteering and social capital: how trust and religion shape civic participation in the United States", Pp. 104 – 117 in Social Capital and Participation in Everyday Life, edited by Eric M. Uslaner. (London: Routledge, 2001).

แนวคิด ที่มีปฏิบัติการเป็นรูปแบบ หรือเป็นแวนอนที่ไม่มีใครรวมศูนย์อำนาจเนื่องจากการรวมของภาคพลเมือง
ทุนทางสังคมเป็นแบบเปิดกว้าง(open)ในการเป็นสมาชิกของภาคพลเมือง หรือเป็นแบบปิด(closed) ที่มีการจำกัดหรือ
ควบคุมการเข้าเป็นสมาชิก ทุนทางสังคมเป็นแบบการกระจายตัวตามสภาพภูมิศาสตร์(geographically dispersed)หรือ
เป็นแบบจำกัด(circumscribed) ทุนทางสังคมเป็นแบบมีเครื่องมือ(instrumental) ซึ่งสมาชิกจะมีหลักประกันทางสังคม
ตามที่แต่ละคนต้องการ) หรือเป็นทุนทางสังคมแบบมีหลักการที่สมาชิกจะมีความเป็นบิกแก๊งกลุ่มก้อน Heffronการ
แบ่งประเภททุนทางสังคมในลักษณะต่างๆ ดังกล่าว เป็นสิ่งที่นักวิชาการจะต้องนำไปศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อให้ได้
ข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่ถูกต้องเป็นที่ยอมรับต่อไป¹⁵

5. การวัดทุนทางสังคม Measurement of Social Capital

ในการวัดทุนทางสังคมยังมีข้ออภิปรายและข้อแย้งมากมายว่าสามารถทำได้ตามที่ต้องการหรือไม่ เพียงใด
เนื่องจากยังไม่มีเครื่องมือที่จะใช้วัดปริมาณ ลักษณะและศักยภาพของทุนทางสังคมได้ เพราะข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะ
และศักยภาพของทุนทางสังคมยังไม่เป็นที่รับรู้อย่างครบถ้วน Durlauf เห็นว่า การวัดทุนทางสังคมและการประเมิน
ประโยชน์ของมันยังอยู่เพียงแค่ระดับเริ่มต้นเท่านั้น¹⁶

นักสังคมวิทยาชื่อ Bankston และ Zhou ได้ให้ทัศนะว่า การวัดทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ไม่ว่าจะ
พิจารณาในระดับบุคคลหรือระดับกลุ่ม แต่จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลเข้ามีส่วนร่วมในกลุ่ม การเปรียบเทียบทุนทางสังคมเป็น
“ทุน” อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ เพราะมันแตกต่างจากทุนทางการเงินซึ่งทรัพยากรเป็นของปัจเจกบุคคล แต่ทุน
ทางสังคมเป็นผลประโยชน์จากรูปแบบขององค์กรทางสังคม ซึ่งไม่ใช่เป็นของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นผลลัพธ์ของการ
มีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลที่ได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ความยุ่งยากในการนิยาม การก่อตั้งกลุ่ม และ
การวัดทุนทางสังคมเป็นปัญหาความยุ่งยากเชิงปรัชญาด้านภาษา คำว่า ทุน (capital) โดยทั่วไปหมายถึง ทรัพยากรที่
ใช้เพื่อการลงทุน ทุนทางการเงินประกอบด้วยปริมาณสินทรัพย์คงที่ ทุนมนุษย์ก็เปรียบเสมือนทุนการเงิน และนับรวม
เป็นปริมาณสินทรัพย์เฉพาะชนิดหนึ่งในรูปของทักษะการทำงาน กระนั้น ทุนทางสังคมซึ่งสังคมสร้างขึ้นมานี้ ก็ไม่ได้นับ
รวมทรัพยากรซึ่งปัจเจกชนหรือกลุ่มเป็นเจ้าของ เพราะมันเป็นกระบวนการของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเท่านั้นที่จะทำให้
เกิดผลลัพธ์ในรูปของสิ่งที่สร้างขึ้นมานี้¹⁷

การวัดทุนทางสังคมมีสิ่งที่ทำทลายอยู่ภายใน โดย Fukuyama ได้เสนอว่า จุดอ่อนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของแนวคิดทุน
ทางสังคมคือการไม่มีฉันทมติร่วมกันเกี่ยวกับการวัดทุนทางสังคม ขณะที่ Fox เห็นว่า การวัดทุนทางสังคมและการ
ประเมินประโยชน์ของมันยังอยู่เพียงแค่ระดับเริ่มต้นเท่านั้น¹⁸

จากบทความออนไลน์ชื่อ Guide to Social Capital ของ Office of National Statistics ได้เสนอวิธีการวัดทุน
ทางสังคมว่า โดยให้พิจารณาจากปัจจัยต่อไปนี้

1. ระดับของความไว้วางใจของสมาชิกในชุมชน พิจารณาว่าปัจเจกชนมีความไว้วางใจเพื่อนบ้านของเขา หรือ
เพื่อนบ้านบ้านของเขามีความไว้วางใจเขามากน้อยเพียงใด
2. ความเป็นสมาชิก มีจำนวนกลุ่มสมาชิกเท่าไร ที่สังคมหรือชุมชนนั้นเป็นเจ้าของ
3. เครือข่ายและสังคมมีการติดต่อกับปัจเจกบุคคลในวิถีชีวิตประจำวันมากเพียงใดและปัจเจกชนแต่ละ
คนได้พบกับครอบครัวหรือเพื่อนของเขาบ่อยเพียงใด¹⁹

¹⁵Heffron, John M. “Beyond community and society: The externalities of social capital building”, (Policy Sciences 2000), 33: 477-494.

¹⁶Durlauf, Steven N. “Symposium on social capital: Introduction”, The Economic Journal, 2002. 112: 417-418

¹⁷Burt, Ronald. **Structural Holes: The Social Structure of Competition**, Cambridge: Harvard University Press. 1992.

¹⁸Fukuyama, Francis, “Social capital, civil society and development”, Third World Quarterly, 2001, 22: 7-20.

6. ปัจจัยกำหนดทุนทางสังคม

ปัจจัยกำหนดทุนทางสังคมมีแตกต่างกันมากมายหลายชนิด และมีทั้งปัจจัยที่ยังไม่เป็นยอมรับและขาดหลักฐานสนับสนุนข้อเสนอนอกจากนี้ มีงานการศึกษาจำนวนมากที่ตั้งข้อสังเกตว่ารากของทุนทางสังคมถูกกลบฝังจนเลือนหายไปในช่วงศตวรรษแห่งการปฏิวัติวัฒนธรรมมีนักวิจัยหลายคนได้ตั้งข้อสังเกตว่า ทุนทางสังคมสามารถสร้างขึ้นได้ในระยะสั้นเพื่อที่จะสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเมือง ปัจจัยสำคัญในการกำหนดทุนทางสังคมประกอบด้วย ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างสังคมแบบแนวตั้งหรือแนวราบ ครอบครัว การศึกษา สิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้น การโยกย้ายที่อยู่อาศัย ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจและชนชั้นทางสังคม ความแข็งแกร่งและลักษณะของสังคมภาคพลเมือง รูปแบบการบริโภคของปัจเจกบุคคลและคุณค่าส่วนบุคคล²⁰

Pantoja ได้กล่าวถึงกลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างซึ่งประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับญาติ เครือข่ายที่กว้างขึ้นของวิถีชีวิตสังคมที่ครอบคลุมการจัดการทุนทางสังคมในแนวนอนได้อย่างเต็มที่ทั้งที่เป็นรูปแบบและไม่เป็นรูปแบบ เครือข่าย สังคมทางการเมือง กรอบนโยบายและสถาบัน ซึ่งรวมทั้งกฎเกณฑ์และแบบแผนการปฏิบัติที่เป็นรูปแบบซึ่งจะช่วยควบคุมวิถีชีวิตสังคม ปทัสถานทางสังคมและคุณค่า²¹

7. การสร้างทุนทางสังคม Building Social Capital

คำถามที่เป็นพื้นฐานเกี่ยวกับการสร้างทุนทางสังคมคือ ทุนทางสังคมสามารถสร้างขึ้นได้ในระยะสั้นได้หรือไม่ คำถามนี้มีความซับซ้อน จึงมักจะมีการนำมาอภิปรายว่าทุนทางสังคมสร้างขึ้นได้หรือไม่ เพราะในเมื่อขาดเครื่องมือวัด จึงย่อมไม่สามารถกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ตามทัศนะของ Putnam ทุนทางสังคมสามารถกำหนดขึ้นได้โดยอาศัยปัจจัยเชิงประวัติศาสตร์ และมันไม่สามารถจะสร้างขึ้นได้ในระยะเวลาสั้น Petersen ได้เสนอว่าการสร้างทุนทางสังคมสามารถที่จะทำได้ สิ่งนี้ได้รับการยืนยันจาก Schmid และ Uslaner ซึ่งเห็นว่า พัฒนาการของทุนทางสังคมเป็นผลพลอยได้จากกิจกรรมอื่นๆ²² Falk and Harrison เสนอว่า การสร้างทุนทางสังคมสามารถทำได้ในระยะสั้น ซึ่งสิ่งนี้รู้จักกันว่าเป็นการสร้างขีดความสามารถ (capacity building) ทุนทางสังคมสามารถสร้างขึ้นได้โดยรัฐบาล องค์กรเอกชน ประชาคมท้องถิ่น และปัจจัยภายนอกในสังคมภาคพลเมือง ทั้งที่อยู่แบบเชื่อมโยงกันและอยู่โดดเดี่ยวจากกัน ความสนใจที่มีต่อแหล่งซึ่งทุนทางสังคมสามารถจะเกิดขึ้นได้ ถูกขัดขวาง หรือเหมาะสมที่ทุนทางสังคมจะเกิดขึ้น และบทบาทของผู้ที่อยู่นอกชุมชน เช่น สถาบันของภาครัฐ ยังนับว่ามีไม่เพียงพอ ในการที่จะอธิบายการสร้างทุนทางสังคมได้ดีกว่านั้น จะต้องมีการอภิปรายวิเคราะห์จากผลที่หลากหลายในแง่ของเวลา สถานที่ และกลุ่มทางสังคม

Onyx and Bullen เชื่อว่า การพัฒนาทุนของทางสังคมจำเป็นจะต้องอาศัยความตั้งใจและความตั้งใจของพลเมืองภายในสังคมที่เป็นชุมชนแบบมีส่วนร่วม การทดลองสร้างทุนทางสังคมโดยภาครัฐได้แสดงให้เห็นว่ามีความอ่อนแอเนื่องจากอยู่ห่างไกลกัน ดังนั้น การสร้างทุนทางสังคมจะต้องเกิดขึ้นจากการดำเนินงานของบุคคลภายนอกโดย

¹⁹ Narayan, D. and Pritchett, L. "Cents and Sociability: Household Income and Social Capital in Rural Tanzania", Economic Development and Cultural Change, 1999, 47(4): 871-97

²⁰ Adam, Frane. And Borut Roncevic. "Social Capital: Recent Debates and Research Trends", Social Science Information, 2003, 42: 155-183.

²¹ Pantoja, E. "Exploring the concept of social capital and its relevance for community based development: the case of minin areas in Orissa, India", (South Asia Infrastructure Unit, World Bank, 1999.).

²² Putnam, Robert D, Robert Leonardi, and Raffaella Y Nanetti. **Making democracy work :civic traditions in modern Italy**, (Princeton, N.J.: Princeton University Press. 1993).

ภาครัฐ²³ ข้อเสนอแนะสนับสนุนแนวคิดของ Lowndes and Wilson ที่ว่าวิธีการที่ดีที่สุดของรัฐบาลในการที่จะเพิ่มทุนทางสังคม คือ จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสร้างทุนทางสังคมโดยทางอ้อม²⁴ Warner ได้เสนอว่า รัฐบาลท้องถิ่นจะสามารถสร้างทุนทางสังคมได้ดีที่สุดโดยผ่านความร่วมมือกับชุมชน²⁵ อย่างไรก็ตาม ยังมีความเข้าใจที่จำกัดในกระบวนการที่เกี่ยวกับการสร้างหรือปรับปรุงโครงสร้างของทุนทางสังคมที่จะต้องมีการศึกษาให้กว้างออกไป

8. งานวิจัยเกี่ยวกับ ทุนทางสังคม

Newton ได้ศึกษาเรื่อง “Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy” พบว่า ความสำคัญของไว้วางใจซึ่งถือว่ามีผลต่อทุนทางสังคมดังที่ Locke, Tocqueville, Putnam และนักทฤษฎีสังคมภาคพลเมืองนั้นในการศึกษา ปรากฏว่า ไม่ชัดเจนในกรณีของระดับปัจเจกบุคคล กล่าวคือ มีหลักฐานเล็กๆ บ่งชี้ว่า (1) มีการเหลื่อมชั้นระหว่างความไว้วางใจในทางสังคมและทางการเมือง (2) มีลักษณะอาการผิดปกติของความไว้วางใจและการเป็นสมาชิกขององค์กรโดยสมัครใจ และ (3) มีการแสดงออกทั้งไว้วางใจและไม่ไว้วางใจในระหว่างปัจเจกชนในชุมชน อย่างไรก็ตาม เมื่อดูในระดับภาพรวมของประเทศ พบว่า สอดคล้องกับทฤษฎีดั้งเดิมที่เสนอไว้²⁶

Woolcock and Narayan ได้ศึกษาเรื่อง “Social Capital: Implications for Development Theory, Research, and Policy” พบว่า โดยทั่วไป ทุนทางสังคมนิยามจากปทัสถานและเครือข่ายสังคมที่ทำให้ประชาชนสามารถมารวมตัวกันทำกิจกรรมร่วมกัน ในการศึกษาผลของทุนทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจจะใช้นิยามการมองเป็น 4 แบบ คือ แง่ชุมชน (communitarian view) แง่เครือข่าย (the networks view), แง่สถาบัน (the institutional view) และแง่การทำงานร่วมกัน (the synergy view) ซึ่งจากการศึกษาได้พบว่า ในแง่ของการร่วมมือกันจะมีประโยชน์มากที่สุดในการสนับสนุนนโยบายการพัฒนา²⁷

²³ Onyx, Jenny, and Paul Bullen, “Sources of social capital”, Pp. 105 – 135 in Social capital and public policy in Australia, edited by Ian Winter, (Melbourne: National Library of Australia, 2000).

²⁴ Lowndes, Vivien, and David Wilson, “Social capital and local governance: Exploring the institutional design variable”, (Political Studies 2001), 49: 629-647

²⁵ Warner, Mildred. “Social capital construction and the role of the local state”. Rural Sociology, 1999. 64: 373-393.

²⁶ Newton, Kenneth. “Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy” International Political Science Review / Revue internationale de science politique Vol. 22, No. 2 (Apr., 2001), pp. 201-214. Published by: Sage Publications, Ltd.

²⁷ Narayan, D. and Pritchett, L. “Cents and Sociability: Household Income and Social Capital in Rural Tanzania”, (Economic Development and Cultural Change 1999), 47(4): 871-97

เอกสารอ้างอิง

- Adam, Frane. and Borut Roncevic. **"Social Capital: Recent Debates and Research Trends"**. Social Science Information. 2003, 42: 155-183.
- Aldridge, Stephen, David Halpern, and Sarah Fitzpatrick. **Social Capital: A Discussion Paper**. London, England: Performance and Innovation Unit, 2002.
- Baker, W. **"Market Networks and Corporate Behaviour"**. American Journal of Sociology 1990, pp. 589 – 625.
- Bourdieu, P., and L. P. D. Wacquant. **An Invitation to Reflexive sociology**. Chicago: University of Chicago Press. 1992.
- Boxman, E. A. W, P. M De Grant, and H. D Flap. **"The Impact of Social and Human Capital on the Income Attainment of Dutch Managers"**. Social Networks. 1991, 13: 51 – 73
- Burt, Ronald. **Structural Holes: The Social Structure of Competition**. Cambridge: Harvard University Press. 1992.
- Coleman, James S. **"Social Capital in the Creation of Human Capital."** The American Journal of Sociology 1988, 94: S95
- Dewey, John. **The School and Society**. ILLINOIS :THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS. 1899.
- Durlauf, Steven N. **"Symposium on social capital: Introduction"**. The Economic Journal. 2002. 112: 417-418
- Fukuyama, Francis. **"Social capital, civil society and development"**. Third World Quarterly. 2001. 22: 7-20.
- Heffron, John M. **"Beyond community and society: The externalities of social capital building"**. Policy Sciences 2000. 33: 477-494.
- Jacobs, Jane. **The Death and Life of Great American Cities**. Random House. 1961. p. 138.
- Lowndes, Vivien, and David Wilson. **"Social capital and local governance: Exploring the institutional design variable"**. Political Studies 2001. 49: 629-647
- Narayan, D. and Pritchett, L. **"Cents and Sociability: Household Income and Social Capital in Rural Tanzania"**, Economic Development and Cultural Change 47(4): 871-97
- Newton, Kenneth. **"Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy"** International Political Science Review / Revue internationale de science politique Vol. 22, No. 2 (Apr., 2001), pp. 201-214. Published by: Sage Publications, Ltd.
- Onyx, Jenny, and Paul Bullen. 2000. **"Sources of social capital"**. Pp. 105 – 135 in Social capital and public policy in Australia, edited by Ian Winter. Melbourne: National Library of Australia.
- Pantoja, E. 1999. **"Exploring the concept of social capital and its relevance for community based development: the case of minin areas in Orissa, India"**. South Asia Infrastructure Unit, World Bank.
- Putnam, Robert D, Robert Leonardi, and Raffaella Y Nanetti. **Making democracy work :civic traditions in modern Italy**. Princeton, N.J.: Princeton University Press. 1993.
- Uslaner, Eric M. **"Volunteering and social capital: how trust and religion shape civic participation in the United States"**. Pp. 104 – 117 in Social Capital and Participation in Everyday Life, edited by Eric M. Uslaner. London: Routledge, 2001.
- Warner, Mildred. **"Social capital construction and the role of the local state"**. Rural Sociology, 1999. 64: 373-393.
- Woolcock, Michael. and Narayan, Deepa. **"Social Capital: Implications for Development Theory, Research, and Policy"**. World Bank Research Observer Vol. 15(2), 2000 December 1999.